

TEOLOGUI KAROLIUI RANERIUI 75 METAI

A. RUBIKAS

Savišvieta

Jo biografija yra įdomi tuo, kad joje atsispindi pačios Bažnyčios paskutinių dešimtmečių raida. Karl Rahner gimė 1904 metais. Augo katalikų šviesuolių šeimoje. Tėvas buvo gimnazijos mokytojas. Šeima ilgiausiai gyveno Freiburge (Vokietijoje). Apie savo motiną Raneris sako, kad ji buvo paprasta, bet labai inteligentiška ir maldinga moteris. Sūnaus žodžiais jos įtaka šeimoje buvo labai didelė. Mano motina, sako Raneris, buvo maldinga, bet ne kokia davatka (bigot). Tai šeimai buvo ypatinga tai, kad ji, nors ir katalikiška ir pamaži, buvo labai atvira laiko dvasiai, laiko klausimams. Būdamas 18 metų, Karolis įstojo į jėzuitų vienuolyną. Prieš tai jis nebuvo atlikęs kokių rekolekcijų, bet kaip kiekvienas eilinis tikintysis lankė tikybos pamokas, sekmadienio pamaldas, ir domėjosi religine literatūra bei teologiniais klausimais. Vienuolyne jis pradėjo ir filosofines studijas. Šiandien Raneris yra pagarsėjęs kaip naujas, drąsus teologinis mąstytojas. Naujovės, sakosi jis, kildavusios jo galvoje ne klausantis jėzuitų, teologijos profesorių ordino mokyklose, o skaitant privačiai teologinius raštus. Daugiausia jam įtakos turėjęs belgų jėzuitas Juozas Maréchal, profesorius Liuvene. Daugiausia paskatų jis rasdavęs knygose, atidariusiose jam kelią iš tomistinės į šių dienų filosofiją, ypač į

Kanto. Mokyklose tokių užuominų jis negirdėdamas. Jo dėmesį buvo pagavusi naujų laikų filosofija nuo Kanto iki Heideggerio. Mes su kitais katalikų filosofais bei teologais, sako Raneris, pasijutome ne kokiais katalikiškos pilies gyventojais, mūro sienomis nuo pasaulio prisidengusiais ir šaudančiais į nedraugiškai nusistačiusius. Būti katalikais mums toli gražu netrukė be rezervų įsijungti į savo laiko gyvenimą. Tai buvo kaip tik laikai, kai Bažnyčia nuo Pijaus dešimtojo padėjo atsiverti pasauliui, palikdama vien gynimosi taktiką. Visa tai vyko labai lėtai ir ne visada sėkmingai. Didelių sunkumų tuo atžvilgiu buvo dar ir Pijaus dviliko laikais. Bet jau po pirmo pasaulinio karo pradėjo rodytis pirmieji laimėjimai. Pradėjo kurtis naujoji egzegzė, atsirado naujas santykis su savo meto filosofija, su kitomis pasaulio religijomis, su kitomis krikščionių Bažnyčiomis, kol II Vatikano susirinkimas visa tai patvirtino. Ranerio gyvenimasėjo to bažnytinio posūkio ženkle. Mano jaunystėje, sako Raneris, išėjimas iš katalikiškai defenzyvinio geto vyko ne nuo Bažnyčios nusiunkant, o pamažu joje bręstant. Tačiau kartais mums vis dėlto atrodydavo, kad, išeidami iš geto, išduosime Bažnyčią bei krikščionybę. Panašiai galvodavo ir patį Bažnyčios vadovybę.

Konfliktai su Bažnyčios vadovybe
Ordinas tolimesnėms stu-

VILNIAUS UNIVERSITETO
KETURIŲ ŠIMTŲ METŲ
SUKAKTUVĖS

Vienuoliktojo Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvažiavimo Chicagoje proga išleisto leidinio viršelis, parengtas fotografo Jono Kuprio (Žiūr. "Naujuosius leidinius" 4 psl.)

dijoms pasiuntė Ranerį ne į Romą, o į Freiburgą. Ten jam daugiausia įtakos padarė Heideggeris. Pats Raneris savęs nelaiko Heideggerio mokinio, jau vien dėl to, kad modernusis tomizmas, — kurio atstovu Raneris yra, — buvo ne Heideggerio, o Maréchal nuopelnas. Tačiau Heideggerio įtaka jam buvo labai didelė. Jo įtakoj Raneris parašė ir savo disertaciją apie pažinimo metafiziką Tomo Akviniečio moksle (Geist in der Welt Zur Metaphysik der endlichen Erkenntnis bei Thomas von Aquin). Tačiau disertaciją buvo uždrausta skelbti. Ji galėjo pasirodyti tik 1939 metais, ir susilaukė didelio dėmesio.

1936 metais Raneris atsikėlė į Innsbruck'ą Austrijoje ir 1937 pradėjo dėstyti dogminę teologiją teologijos fakultete. Tai buvo Austrijos okupacijos arba nacistinio anšluso laikai. Teologijos fakultetas buvo uždarytas. Tik po karo Raneris galėjo vėl grįžti Innsbruckan jau ordinariu dogminės teologijos profesoriumi.

Apie savo darbą Raneris pasakoja, kad mėgdavęs anksti keltis, anksti gulti, mažai svečiuodavęs, bet labai daug skaitydavęs, ir tai ne vien teologinius raštus, kaip ir kiekvienas kitas normalus žmogus, o tai jau anksčiau pas jėzuitus, kaip jis pats sako, nebuvę savaime suprantamas dalykas. Kokių hoby neturėjęs. Nefotografuodavęs. Didesnių kelionių, kaip kiti daro, taip pat nėra atlikęs. Menu ar muzika taip pat mažai domėdavęs. Į darbą jį i-traukę žurnalai bei paskaitos. Paprašo paskaitos ar straipsnio, — ir negali atsakyti. O be to,

sako Raneris, ir mano, kaip jėzuito, atsakomybės jausmas už save, už gyvenimą įvardavo mane į risčią. Tačiau naktimis jis nedirbdavęs ir perdėtu darbu sveikatos negadindavęs.

Jau Innsbrucke prasidėjo Ranerio konfliktas su Bažnyčios bei paties ordino įstaigoms. Jo mintys buvo tokios šviežios, tokios naujos, tokios neįprastos bei drąsios, kad jį įpareigojo raštus pirma parodyti cenzūrai Romoje. Tik ta cenzūra praktiškai beveik niekad nebūdavo vykdoma. Ordino vadovybė kartą buvo pasiuntusi savo patikėtinį į Innsbruktą pažiūrėti, ar Ranerio teologija tvarkoje. Tai įvykė ne vieną kartą. 1954 metais Pijus XII, Šv. Petro bazilikoje susirinkusiems vyskupams kalbėdamas, pasisakė prieš vieną Ranerio knygą, Ranerio vardo neminėdamas. Bet visiems buvo aišku, kad čia eina kalba apie Ranerio pažiūrą į mišias. Mat, jis buvo išleides knygutę: Die vielen Messen und das eine Messopfer, kur jis priešinosi mechanistiškai mišių aukos sampratai.

Raneris būdavo puolamas ligi II Vatikano susirinkimo. Todėl sulaukus 50 metų amžiaus, sukaktuvės buvo atšvestos Innsbrucke labai kukliai. Po paskaitos studentai jam padovanojo pintinę su 50 apelsinų. Tai ir buvo viskas. Nedaug trūko, kad ji būtų pašalinė iš profesoriaus vietos ir nusiuntė kur kitom pareigom, kur nors kapelionu.

Ranerio dvasingumas
Šiandien Raneris sako, kad tokiu atveju jis nebūtų palūžęs nei kaip jėzuitas, nei kaip krikščionis. Jis, tiesa, būtų visomis keturiomis

gyvėjęs. Tačiau, jo žodžiais, tai nebūtų pagrindas nusisukti nuo Bažnyčios, jeigu tau neleidžia būti profesorium. Šitokia Ranerio laikysena plaukia ne iš kokio vadinamo jėzuitinio stoicizmo ar kokios jėzuitinės akrobatikos, o iš visai kitur, būtent iš jėzuitų įkūrėjo Šv. Ignaco dvasingumo, kur lemiamu dalyku yra betarpiškas, asmeniškasis santykis su Dievu ir iš to plaukianti laikysena gyvenime.

Išmetimą iš profesūros, sako Raneris, būčiau laikęs labai neteisingu, labai kvailu, labai nerimtu dalyku, tačiau vis dėlto ir tada savo Bažnyčiai ir savo ordinui būčiau likęs ištikimas. Taip jis yra pasakojęs apie save per austrų radiją 1977 metais.

Kur buvo tos nedraugiškos bažnytinės įstaigos laikysenos priežastis? Raneris niekad nepabūgdavo Bažnyčioje susiginčyti nei su kairiaisiais, nei su dešiniisiais, kaip aiškina dr. Walter Kasper, teologijos profesorius Tiubingene. O anot vieno vyskupijos laikraščio (Eichstaette), jis niekad nepasidaro viršinių čemoدانų nešiotu, suprask, patikaujančių jų dvaro teologų, kuris vien tai kalbėtų, kas jiems patinka (Kirchenzeitung Eichstaett, 1979, Nr. 11). Jis kritiškai imdavo ir vyskupų ir popiežių mintis.

Savo filosofinių studijų metu Freiburge jis pasisavino naujų laikų filosofiją, kuri į žmogų žiūri ne vien kaip į tyrinėjimų objektą, bet ir kaip į pažįstantį subjektą, klausimus keliantį. Todėl Raneris liepia, tikėjimą skelbiant, pradėti ne nuo tikėjimo tiesos, kartais suredaguotos labai seniai ir praėjusių laikų kalba, o nuo dabartinio, moderniojo žmogaus, nuo jo analizės, ir klausiti, ką galvoja dabartinio laikų žmogus, tą ar kitą tikėjimo tiesą išgirdęs. Nebūtina jį čia suprastą patį, ką suprastavo ir anų laikų žmogus, nes jo kalba ir mąstysena (filosofija) jau yra pasikeitę. Tai reikštų, kad tikėjimo skelbiniai turi būti laikas nuo laiko atnaujinami, pritaikinti dabarties abejonoms bei dabarties klausimams. Bažnyčios vadovybei atrodė priešinga.

Todėl Raneris stengėsi suartinti bažnytininkus su pasauliečiais, norėdamas šiuos išvaduoti iš marionetiškos laikysenos hierarchijos atžvilgiu ir padaryti galvojančiais, atsakingais Bažnyčios nariais, kaip rašo protestantų teologas Schoch apie Ranerį (Neue Zürcher Zeitung, 1979, Nr. 109). Tikėjimo tiesos yra ne vien tam, kad būtų atmintinai išmoktos, sako Raneris, o tam, kad būtų įgyvendintos šioj vietoj ir šiuo metu. O tai nevyksta automatiškai. Jų nesuprastas, su jomis ginčydamasis, žmogus turi teisę klausiti ir laukti nuosirdaus (redlich) atsakymo iš hierarchijos. Teologinis pozityvizmas — taigi tiesų priėmimas vien automatiškai, jas atmintinai išmokstant, — Raneriui yra svetimas.

Ranerio teologinės idėjos kildavo iš "apačios", iš žmogaus abejonių, jo klausimų, jo bėdų. Štai pavyzdžiui jo 1972 metais pasirodžiusi knyga "Struktura" (Nukelta į 2 psl.).

Šiame numery:

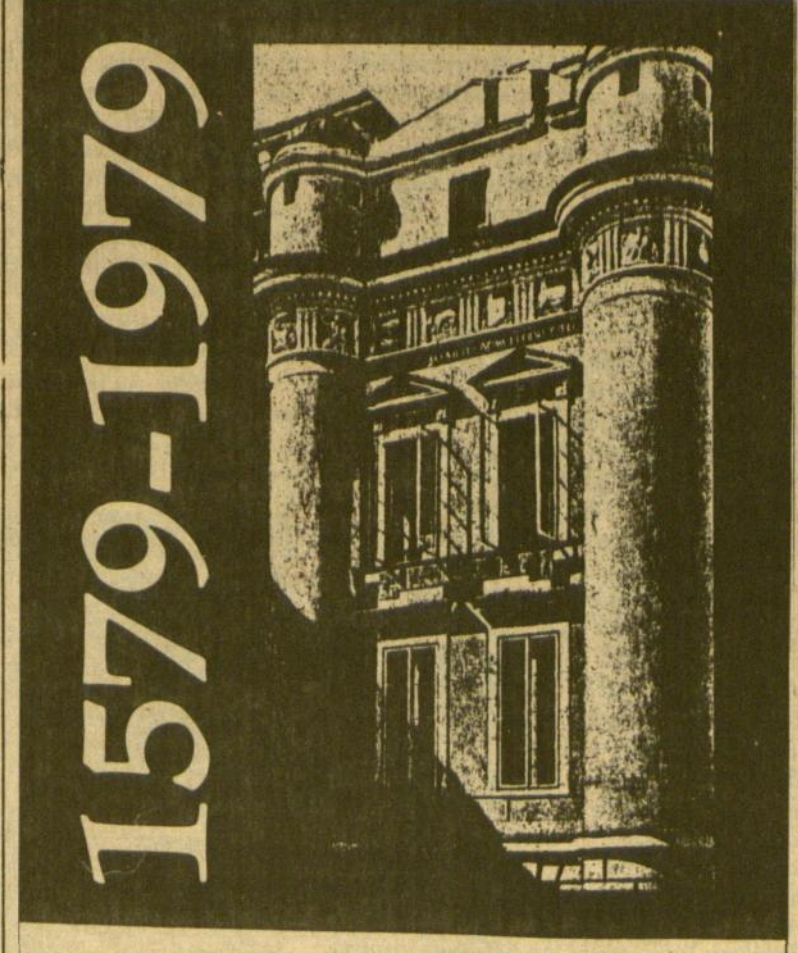
- Ką lietuviams byloja airių kalbos likimas.
- Teologui Karoliui Raneriui 75 metai amžiaus.
- Giliai įmintos pėdos: prof. Jono Puzino gyvenimas ir darbai.
- Julijos Švabaitės vilnietiškieji eilėraščiai.
- Naujas Aloyzo Barono romanas.
- Senoji misterija grįžta į modernųjį teatrą.
- Nauji leidiniai.

Kertinė Parastė

Ką lietuviams byloja airių kalbos likimas

Gegužės mėnesį Taškente įvykusioje konferencijoje įstatymu virto ankstesnės rekomendacijos įskiepyti rusų kalbą nerusų respublikose. Šios direktyvos užgaavo labai jautrią stygą lietuvių tautos sąmonėje. Vakarus pasiekusiame savilaidinės spaudos atsišaukime "S.O.S., Pasauli!" tvirtinama, jog tai naujas "rusinimo akcijos" etapas, siekiantis paversti visų tipų mokyklas rusinimo židiniais ir "pažeidžiantis žmogaus teises bendrauti ir mokytis gimtąja kalba". Ir oficialioje spaudoje kiekvienas žodis, kiekvienas posmas apie gimtąją kalbą, Taškento direktyvų dėka, darosi aštresnis, apsigaučia ypatinga prasme. Istorijos bėgyje daug žalotos ir dusintos tautos — ypač lietuvių tauta dar, palyginant, taip neseniai pergyventusi spaudos draudimą — tampa ypatingai jautrios pasikėsinimams į jų gimtąją kalbą. Taškento direktyvos sukelia ir daug istorinių aidų. Pašonėje senųjų prūsų pavyzdys — užgesusi kalba, mirusi tauta. Iš Vakarų Europos atsišaukia dramatiška keltų patirtis: blėstančios keltiškų kalbų liekanos Škotijoje, Valijoje, prancūzų Bretanijoje, ispanų Galicijoje. Čia ypač pabrėžtina Airija — po šimtmečių savo nepriklausomybę atsikovojęs ir savo užmaugtą kalbą atgaivinti besistengianti tauta. Kadangi tarp Airijos ir Lietuvos yra įdomių paralelių, airių kalbos ir kultūros likimas daug ką byloja ir šiandienos lietuviams.

Angliams užėmus Airiją, prasiėjo sistemingas airių kultūros naikinimas, pasiekęs ypatingo įkarščio jau šešioliktam šimtmečyje, dar Šekspyriui nepradėjus rašyti. Įsibrovėlių niokojama, pradėjo blukti ir gimtoji gėlių kalba. Airių literatūra gimtąją kalbą ėmė nykti, 18-me šimt-

UNIVERSITY OF VILNIUS-FOUR HUNDRED YEARS

Anglų kalba Chicagoje išleistos informacijos apie jubiliejinį Vilniaus universitetą viršelis, parengtas Petro Aleksos. (Žiūr. "Naujuosius leidinius" 4 psl.)

(Nukelta į 2 psl.)

Karoliui Ranerui 75 metai

(Atkelta iš 1 psl.).

wandel der Kirche“ (Herder) sukelė daug triukšmą. Čia jis pasisako prieš tokius dalykus Bažnyčioje, kurie nėra atremti į Evangeliją ir, laikui slenkant, yra pasenę. Raneris reikalauja laiko klausimams atviresnės, demokratiškesnės ir socialinio požiūrio kritiškesnės Bažnyčios. Jis sako, kad tikinčiojo susierzinimas savo Bažnyčia gali būti labai išganinga proga save ir Bažnyčios galvoseną bei veikseną iš naujo pradėti derinti su Evangelija.

Apie save Raneris sako, kad visai nenorėjęs pasidaryti kokių naujo teologinio laikotarpio pranašų. Esu įėjus, kunigas, vienuolis, kuriam teko skaityti paskaitas. Tačiau tų dalykų ėmiausi visai širdimi.

O tai ir padarė Ranerį garsiu. Jis studentams pakvipo šviežiu oru. Kas pavyzdžiui po 1950 metų studijavo teologiją, tam ji neretai atrodydavo Prokusto lova, kurioje visokie nauji klausimai būdavo negailestingai nukertami. Raneris tam nepasidavė. Nelyginant koks džinglių tyrinėtojas, jis skverbėdavosi per didžiausias tankynes, į šalį pastumdamas tariamas ar pasenusias problemas, ir atidengdavo jau seniai pamirštus bažnytinio mokslo lobius naujam spindėjimui.

Mokslininku jis net nenorėjęs pasidaryti. Jis stengėsi būti vienuoliu ir kunigu. Jis įieškojo Dievo, meldėsi, švėsdavo Eucharistiją, imdavo į rankas rožančių, kalbėdavo breivorių, būdavo kitiem patarėju, sielovadžiui.

Vatikano susirinkime

Rengiantis Vatikano susirinkimui Jonas dvidešimt trečias Ranerį paskyrė to susirinkimo teologu — patarėju. Raneris net buvo oficialiai paskirtas susirinkimui parengti komisijos nariu. Tačiau ta komisija jo patarimais nesinaudojo ar ju neprašė. Kai susirinkimas prasidėjo. Vienos kardinolas Koenig Ranerį nusivėžė Romon kaip savo teologą. Šio kardinolo atvirumas dabarties klausimams įgalino Ranerį tuo jau išjungti į susirinkimo darbus.

Susirinkimas buvo daugelio teologų darbas, ir šiandien neįmanoma atspėti, kur yra buvęs

Ranerio įnašas. Jau susirinkimo pradžioje vokiečių, prancūzų ir olandų vyskupams pasisekė susirinkimo darbus pakreipti kita linkme, negu kad Romos kūrjos iš anksto buvo planuota. Tai buvo teologų valanda, kuriuos vyskupai rinkosi savo patarėjais. Koelno kardinolas turėjo Ratzingerį, kiti vyskupai, vėl turėję didelės įtakos susirinkimo darbams, kaip Alfrink, Suenens, Lienart, Doepfner, turėjo savo teologus. Tai nebuvo koks iš anksto organizuotas, o spontaniškas šių žmonių darbas. Anot Ranerio, Lefebvre šiandien be reikalo pasakoja, kad anie teologai buvo tapę susirinkimo nelaime. Vatikano susirinkimą nulėmė 3000 vyskupų, susirinkusių iš įvairių įvairiausių kraštų, — kiekvienas su vis kitokiu mentalitetu. Lefebvre teigimas, kad visa tai buvo tik kelių teologų darbas, atvirkščiai iš Pareinės („Reinas išilietis“ Tiberį), kad tai buvo jų samoklos vaisius, anot Ranerio yra absurdiškas. Tai visiškai neatitinka tikrovės (o vis dėlto ir lietuvių spaudoje yra pasirodę tvirtinimai, kad Vatikano susirinkimas buvęs tų kelių „klaidingų pranašų darbas“).

1964 metais Raneris užėmė garsiojo Guardian katedrą krikščioniškajai pasaulėžiūrai ir religijos filosofijai Miuncheno universitete. 1967 m. jį pasikvietė Miunsterio universitetas. Nuo 1971 metų jis yra honorarinis profesoriumi ordino aukštojoje filosofijos mokykloje Miunchene.

75 metų sukaktuvės

Ranerio 75 metų sukaktuvės jau buvo švenčiamos kitaip, negu jo 50 metų, vien su studentų i-teikta apelsinų pintine. Vokietijoje jo garbei buvo surengta akademija, kurioje dalyvavo ir Muencheno kardinolas Ratzingeris. Tuebingeno dogminės teologijos profesorius Walteris Kasperis, tos dienos kalbėtojas, Ranerį pavadino dvidešimtojo amžiaus Bažnyčios tėvu. Jis esąs didelis mūsų laikų žmogus, teologijos klasikas. O kardinolas Ratzingeris, kalbėdamas akademijoje, prisiminė kartu su Raneriu praleistą laiką Vatikano susirinkime: „Nors kartais mūsų nuomonės ir skirdavosi, aš visada galėdavau pasimokyti iš Ranerio“. Gi pats Raneris, atsaky-

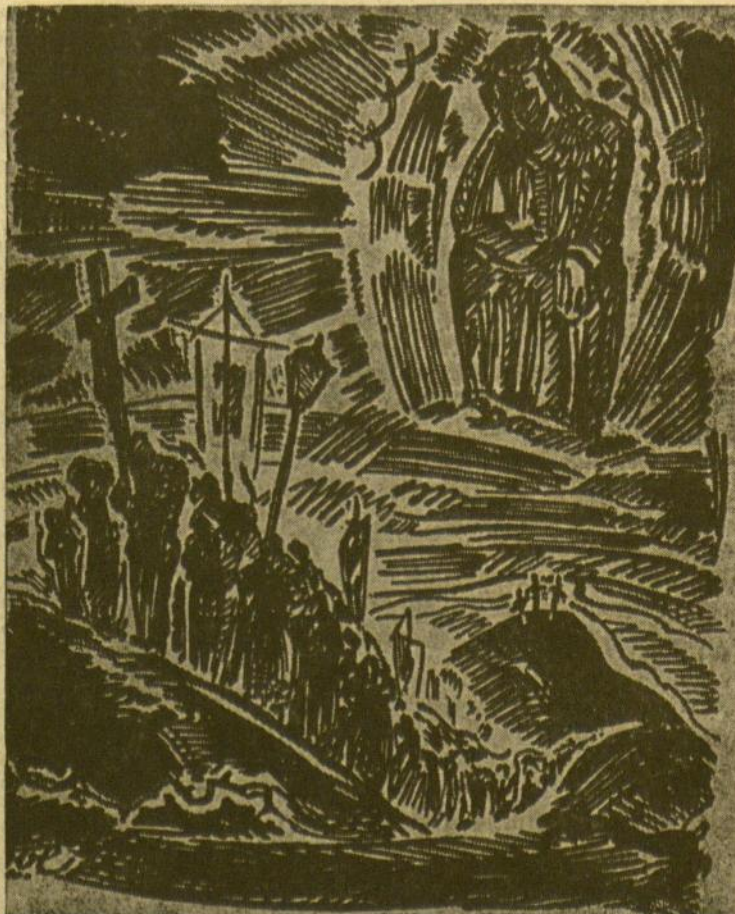
damas pastebėjo: aš toks, koks dabar esu, su liūdesiu pagalvoju apie save, koks turėčiau būti. Aš nesu koks Bažnyčios tėvas, o paprastas teologas.

Jo sukaktuvių proga Freiburge išėjo 700 puslapių knyga „Wagnis der Theologie“. Tai yra 38 Ranerio mokinių darbas. Knygoje jie pasakoja apie savo patirtį su Ranerio teologija. Jo Herderio leidyklos leidžiamos knygos yra pasiekusios 850.000 tiražą. Tai vienas labiausiai skaitomų autorių.

Raneris turi didelį pasisekimą ir Amerikoje. Jį paskaitų buvo pasikvietę daugelis universitetų. O išsamiam pokalbiui jį atsikvietė 16 vyskupų iš New Yorko apygardų. Jie diskutavo Ranerio knyga „The Scape of the Church to come“ (Strukturwandel der Kirche, Freiburg, 1972). Ranerio tezėm vyskupai pasirodė labai palankūs. Jo nuomone, Bažnyčia turinti dar daugiau negu ligi šiol augti iš apačios, iš mažųjų bendruomenių. Marquette University in Milwaukee suteikė jam aukščiausio laipsnio pasižymėjimo ženklą „Pere Marquette discovery award“, kurį ligi šiol buvo gavę tik astronautai (1969 metais (Apollo II). Ranerio pagerbime dalyvavo 400 universitetų svečių, jų tarpe ir Milwaukee arkivyskupas Rembert G. Weiland OSB. Tris dienas besitęsias simpoziumas buvo išimtinai skirtas Ranerio teologijai. Raneris buvo priimtas ir į „Jesuit honor Society“, išplitusią 28 Amerikos universitetuose ir kolegijose. Amerikoje jis yra gavęs 6 garbės doktoratus. Viso jų jis turi 11. Louisville, garsiajam Amerikos mieste, pasižymėjusiam arkliu lenktynėmis, tabaku ir burbonu wiskiu, Raneris buvo pakeltas to miesto garbės nariu. Balandžio trečia diena buvo paskelbta tam mieste Ranerio diena. Vokietijoje jis yra gavęs kaip vienintelis teologas ordiną Pour le Merite.

Ranerio būdas

Raneris nekartoja akiai, ką kiti yra pasakę. Jis pats viską iš naujo apmąsto ir žiūri, ar tai sutinka su Kristaus evangelija, su tradiciniu Bažnyčios mokslu. Taip jis pavyzdžiui vienu tarpu buvo susikirtęs su savo garsiu mokiniu, fundamentalinės teologijos profesoriumi Tuebingeno universitete Hans Kueng, kai šis išleido knygą „Unfehlbar?“, naujai interpretuojamas popie-

Liudas Vilimas (1912—1966)

I Vilniaus Kalvarijas

žiaus bei Bažnyčios neklaidingumo. Dabar juodu vėl yra susitakę. Kokio sistemiško veikalo gu. Ji turėjo būti patarėja vadinamos Tikėjimo kongregacijos, ankstesnės šv. Oficijos, arba senosios Inkvizicijos, tiriančios teologinius raštus ar pasisakymus, kiek jie sutinka su Bažnyčios mokslu. 1973 metais Raneris iš tos komisijos tylomis, be jokio komentaro pasitraukė. Kaip žinoma, Raneris išstojo dėl to, kad Tikėjimo kongregacija savo dekretuose ir tos komisijos patarimus neatsižvelgdavo. Raneriu toks buvimas komisijoje pasirodė tuščiu dalyku. Jis labai svarbiu dalyku laiko pasidalinimą nuomonėmis Bažnyčioje.

Raneris domisi ir politika, ne tiek valstybinėje, kiek visuomeninėje plėtmėje. Tuo klausimu esąs perskaitęs daug literatūros, —kaip jis pasakoja apie save. Politiniai jo negalima priskirti kokiam sparnui. Jis esąs šiek tiek kairėje ir šiek tiek dešinėje. Krikščioniškas partijas Vokietijoje jis laiko per daug įsikibusiomis praeities, per daug konservatyviomis, neturinčiomis pakankamai fantazijos, neišradinomis. Todėl jos manęs ir nežavi, sako Raneris.

Jokiam sparnui jo negalima priskirti ir teologijoje. Paulius šeštas jį buvo pakvietęs į naujai

įsteigtą tarptautinę teologų komisiją, susidedančią iš 30 teologų. Jis turėjo būti patarėja vadinamos Tikėjimo kongregacijos, ankstesnės šv. Oficijos, arba senosios Inkvizicijos, tiriančios teologinius raštus ar pasisakymus, kiek jie sutinka su Bažnyčios mokslu. 1973 metais Raneris iš tos komisijos tylomis, be jokio komentaro pasitraukė. Kaip žinoma, Raneris išstojo dėl to, kad Tikėjimo kongregacija savo dekretuose ir tos komisijos patarimus neatsižvelgdavo. Raneriu toks buvimas komisijoje pasirodė tuščiu dalyku. Jis labai svarbiu dalyku laiko pasidalinimą nuomonėmis Bažnyčioje.

Reinerio atvirumas dabarties klausimams

Raneris bendradarbiavo su Paulusgesellschaft ir yra vienas jų suvažiavime Herrenheimsee (Chiemsee ežere Bavarijoje) diskutavęs bei vedęs idomius pokalbius su čekų ir italų marksistais. (Ten skelbtos Ranerio tezės išaukė Maceinos repliką lietuviškoje spaudoje). Jo mokiny Jonas Babilistas Metz yra pagrindė vadinamos politinės teologijos.

Pats Raneris yra rašęs ir apie revoliucijos teologiją. Savo dar-

bą jis buvo įteikęs anai jau minėtai tarptautinei teologų komisijai, įsteigta popiežiaus. Ten jis pateko į popierių dėžę. Tačiau Raneris savo darbą vis dėlto paskelbė. Pietų Amerikoje paplitusi išlaisvinimo teologija irgi turi šitą bendrą su Raneriu. Argentiničių teologas Scanone, rašęs tais klausimais, yra buvęs Ranerio mokinyns Innsbrucke, Raneris turėjo kontaktų ir su Gutierrez, tos teologijos pagrindėju, per tarptautinį teologų žurnalą „Concilium“. (Lietuviškai išlaisvinimo teologijos klausimais yra pasireiškęs dr. V. Kazlauskas).

Raneris yra rašęs ir apie Dievo ir artimo meilės nedalomumą (Einheit). Ranerio nuomone tai labai svarbu teologijoje, nes įgalina krikščionį angažuotis visuo- meninio gyvenimo kritikoje. Jis buvo vienu steigėjų teologinio žurnalo „Dialog — Zeitschrift“, kuris kelerius metus vedė dialogą krikščionių su marksistais. Dėl finansinių sunkumų žurnalas turėjo užsidaryti, nes abi pusės neparodė pakankamo dėmesio.

Raneris, daug dėmesio kreipia į tai, ką, vaizdingai išsireiškiant, galima „užuosti ore“. Jis kalbasi su visais, ir su tais, kurie netiki. Jis ir toliausiai nuo savęs stovinčius laiko savo artimu, — ir dėl jų angažuojasi. Jis mano, kad ir tuos, kurie šiandien iš įsitikinimo neigia Dievo buvimą, Dievas ras galimybių įtraukti į Kristaus velykinę prisikėlimo paslaptį.

Nežiūrint visų ankstesnių puolimų, Raneris liko Raneriu. Jis turėjo ir drąsos ir nusizeminimo likti savimi pačiu. Paskutinė jo knyga, šiais metais Herderio išleista, yra jo pokalbis su kitu įeizūitu kunigu, Karl — Heinz Weger. Ten Raneris įieško atsakymo į pačius brutaliausius netikintųjų ar abejojančiųjų žmonių klausimus (Karl Rahner, Karl - Heinz Weger, Was sollen wir noch glauben? Theologen stellen sich den Glaubensfragen einer neuen Generation, Herder, 1979, mažo formato, 207 puslapių). Šioj knygoj Raneris su didžiausiu dėmesiu klausosi pačių radikaliausių dabarties klausimų, pačių didžiausių dabarties abejonių, ir įieško atsakymo. Jis niekad savęs nelaiškė tokiu, kuriam kitų klausimai, kitų abejonės, kitų problemos būtų per prastos ar nevertos dėmesio.

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.).

tiečių kunigas išdidžiai klausia Mozės, kodėl žydai nepriima egiptiečių kultūros, religijos ir kalbos. Juk egiptiečiai daug turtingesni, jų valstybė dau didesnė, kultūra senesnė: „Izraelis silpnas, ir jo vaikų tik sauja; Egiptas didžiulis ir baisi jo galybė“. Į tai airis Joyce'as atsako vieno savo veikėjų lūpomis! „Tačiau, jei jaunasis Mozė būtų nusilenkęs... ir priėmęs tokį arogantišką pasiūlymą, jis niekad nebūtų išvedęs savo tautos iš vergijos... niekad nebūtų atnešęs dešimties įsakymų, išrašytų jo bėteisės tautos kalba“.

Šie Joyce'o žodžiai reikšmingi ne tik airiams, bet ir lietuviams. Taškento direktorų šešelyje besiklausantiems Sovietų Sąjungos vadovų išvadžiojimų apie „tautos milžinę, turinčios nepaprastai aukštą kultūrą, kalbą“, apie „nacijų suartėjimą“ ir apie „daugėjimą nerusų tautybės asmenų, kurie rusų kalbą laiko savo gimtąja kalba“.

Šiandieninės rusų pastangos primesti pavergtoms tautoms rusų kalbą, kaip vienintelę mokslo kalbą, jau siekia tikrą begėdiškumo laipsnį. Profesionalams ir įvairių sričių mokslininkams reikalingi leidiniai ir veikalai teikiami kone vienuose kalbos, universitetinės disertacijos verčiamos rašyti rusų kalba. Pavergtosios tautos kalba nustumiama tik į blaudnių pasilinksminimų poreikius, kur ji turi primityvėti, atsilikti nuo kultūrinių sričių standartų, išsekti, išnykti.

Visa tai matant, ypatingos reikšmės įgyja išvejojimo laika nuo laiko įvykstantys Mokslo ir kūrybos simpoziumai, Lietuvosistikos instituto suvažiavimai, Studijų dienos, kur skamba įvairioms mokslo sritims tinkama lietuvių kalba. Tai prastinąs atsakas mokslo ir visų kultūros sričių rusinimo užmačioms Lietuvoje. Šiomis dienomis Chicagoje vykstantis vienuoliktasis Lietuvių katalikų mokslo akademijos pasaulinis suvažiavimas yra vienas iš šios rūšies šviesiausių reiškinių, kuriame lietuviškasis žodis visada aprėpdavo ir aprėpia plačiausias kultūrinio gyvenimo sritis.

A. K.

Giliai įmintos pėdos

Prof. Jono Puzino gyvenimas ir darbai

ANTANAS MAZIULIS

Tęsinys iš praėjo šeštadienio

LIETUVIŲ ENCIKLOPEDIJOS REDAKTORIUS

Prof. J. Puzinas LE leidimui pritarė, sutikdamas būti nuo pat pradžių proistorės skyriaus redaktoriumi. Jis tuojuo peržiūrėjo sen. LE I ir II t., papildinėjo, surašydavo pastabų ir vietų vardams, kuriuos laikė būtina ištaisyti; tie vietų vardai daugiausia buvo įvairūs kaimų ir vienasėdžių vardai, nes Lietuvoje pradėta leisti LE juos dėjo su 1923 m. surašymo ir kt. duomenimis. Taip jis taisė daugelį vietų vardų, pasitardamas su prof. dr. A. Saliu. Deja, prog. Vcl. Biržiškai nusistoviosios pastabos dažnai labai nepatiko, parašė piktą laišką, kad kaimų vardų daugiau nedėsiąs, o taip pat ir archeologinės enciklopedijos neleisiąs... Išėjus I-iam tomui, dėl sniego pūgos Philadelphiaje, mes nenuvažiavome į vad. LE I t. sutiktuose. 1954 m., per Velykas, su prof. J. Puzinu lankėme prof. Vcl. Biržišką, kuris dar staciau pareiškė, kad atsiųstąją medžiagą visą pats perrašas ir trumpinas savo nuožiūra, tik jis čia atsakingas, ir visi priekaištai nereikšmingi. Toliau išdėstė, kad nei archeologijai, nei etnologijai jis negalys

skirti daugiau vietos, nes ši enciklopedija esanti bendrinė, ir svarbiau duoti daugiau trumpų įvairių biografijų, todėl išmetęs net savo brolio Viktoro matematinius straipsnius... Taip ir neišsiaiškino prof. J. Puzinas kokio ilgio rašytini proistoriniai straipsniai, aprašyti atskiros vietovės ar ne, nes buvo tada prof. Vcl. Biržiškos aiškiai pabrėžta, kad visų radinių vietų nėra ko dėti ir aprašinėti, nes tai Lietuvos mokslui nėra svarbu. Nežinau, kiek prof. Vcl. Biržiška buvo įsiveidęs prof. J. Puzino vienu kitu priekaištėliu, kad reikia jo straipsniuose nors terminai palikti, bet netrukus jau prof. Vcl. Biržiška, kitiems rašytuose laiškuose, emė bartis ant prof. J. Puzino ir sąmoningai iškraipyti jo pavarde, kartais labai suniekinamai. Prof. J. Puzinas yra kartą nusiskundęs, kad tie proistorinės terminijos suniekimai iškreipia radinių laiką, ir praranda visas straipsnelis reikšmę, tada būtų geriau visai nedėti.

1954 m. prof. J. Puzinas buvo pakviestas LE nuolatinio redaktoriui ir pradėjo ruošti E raidę. Tada LE redaktoriai buvo pasiskirstę ruošti medžiagą pagal raides, nors jų kiekvienas peržvelgdavo vėliau jau kitų paruoštą medžiagą. Taip prof. J. Puzinas dirbo iki 1965 m., kol užbaigė spausdinti T raidę. LE redaguoti darbas

mūsų sąlygomis buvo tikrai sunkus, neskaiciuojamas pagal darbo valandas. Labai dažnai laiku užprašytų straipsnių negaudavome, todėl gavus, tekdavo dirbti ir iki vėlos nakties, kad spaustuvė turėtų medžiagos. Taip pat dažnai būdavo, kad žmogus atsiųncia straipsnį, kurį reikia sutrumpinti, naujai paruošti; pasitaikydavo, kad ranka parašyto straipsnio rinkėjų negalėtų ir teisingai išskaityti, todėl tokio straipsnio jeroqlifus turėjo perrašyti pats redaktorius mašinėle... O bendradarbių buvo ir sunkiai suprantamų, nesiskaitančių su jokiais taisyklėmis, pvz. vienas rašydavo visuomet darbo metu liginiję ir ant rankoms šluostomojo popieriaus, būtinai pieštuku, neaiškiai, palikdamas ir neverstų iš anglų ar kurios kitos kalbos sakinių. Perrašius visa tai mašinėle, teko porą kartų siųsti autoriui patikrinti, ar mes tuos jo jeroqlifus teisingai atspėjome. Arba vėl kartą gavo prof. J. Puzinas vieno asmens biografiją tik 138 pilno lapo puslapius ir su reikalavimu nieko nenubraukti, įdėti kiek parašyta! To gana žymaus asmens, gyvų giminų sudėtinai rašyta biografija, buvo sutrumpinta maždaug iki 2 LE spausdintų psl., neduodant nei atskiros pastraipos apie jo filosofiją, nes tokiu nebuvo, tais klausimais nieko nespausdino. Tai patyręs šeimos atstovas, žmonos išvarytas, prof. J. Puzinui atvežė tokius reikalavimus, kokių joks kitas redaktorius nėra gavęs. Atvažiavęs giminės atstovas buvo neperkalbamas, kad šis dėtinąs asmuo yra didesnis negu dr. J. Basanavičius, negu dr. V. Kudirka, negu buv. prez. dr. K. Grinius, negu Maironis, Putinas, negu J. Purickis, negu prez. A. Smetona ir apčiai kitų. Reikalavimai Puziną gaisino nuo 8 val. iki gero popiečio, nes svečio nebuvo galima nei išprašyti, nei įtikinti, kad LE pusės tomo šiam nemažam veikėjui negalime skirti; nuo svečio

pabėgome tik pakviesti nepavėluoti į vienos šeimos pietus, kai atvažiavo mūsų pasiimti. O kiek piktų laiškų susilaukdavo. LE redaktoriai, kiek telefoninių skambinimų, jei nerasdavo įdėto savo kaimo ir pan. Aplamai, prof. J. Puzinas buvo nuostabiai kantrus, išklausydavo tuos kaltinimus ramiai, bet dažnai paminėdavo, kad tokie nenupelnęti kaltinimai yra ir jam labai sunkūs, kartais visai valandai išjungia iš ramaus ir nuoseklaus darbo.

VISUOMENININKAS IR ŽMOGUS

Visados sunkiausia išraskinti bei nusakyti visuomenės veikėjas ir žmogus kaip a s m u o, todėl nors labai trumpai tenka paliesti prof. J. Puziną ir visuomenės vei-

kėją, kurį visur matėme labai r a m u, niekad neįsiveidžiantį ir pajaukaujantį, visuomet labai ramiai išklausantį kitų skirtingas nuomones, jas derinantį ir nepasimetantį visuomeninių kirsmių metu... Ir tačiau geriausiai pažįstantieji ne tik jautė, bet ir matė, kaip jis ne vieną kartą po visuomeninio posėdžio giliai ir skausmingai virpėdavo viduje ir kaip skausmingai išgyvendavo nenupelnętas įdeidas, tik būdamas būdingai introvertinio būdo žmogus, apie tas visokias nuoskaudas tepasisakydavo žmonai ir vienam kitam labai ir labai artimam žmogui. Ir šiaip per dienas ėjo lyg gana ramus, polinksmiai nusiteikęs, nors labai gerai žinojo, kad visuomeniniame darbe dažnai bus nesuprastas ir kartais neteisingai pakaltintas, kad noris vadovauti, būti visur pirmasis ir t. t., kai i

Prof. dr. Jonas Puzinas tarp Lituanistikos instituto darbuotojų. Pirmoje eilėje iš kairės į dešinę: dr. Aleksandras Plateris, prof. dr. Jonas Puzinas, dr. Vincas Maciūnas. Antroje eilėje iš kairės: dr. Kostas Ostrauskas, dr. Tomas Remelkis, Vincas Trumpa, dr. Rimvydas Šilbajoris, dr. Bronius Vaskelis ir Leonardas Dumbrilėnas.

Naujas Aloyzo Barono romanas

Aloyzas Baronas, LAIVAI IR UOS-
JAV. Romanas. Išeido Lietuviškos
knygos klubas, 1979 m. Chicagoje.
Viršelis pieštas Nijolės Vedegytės-Pa-
lūbinkienės. Spaudė Draugo spaus-
tuvė. Knyga 276 psl., kaina — 7 dol.,
gaunama "Drauge".

RŪTA KVILKYTĖ-
KULIKAUSKIENĖ

vės, jau pirmą naktį apgula jaus-
mas, kad pagaliau pasibaigė ne-
realios stovyklinės dienos, kur gy-
veno kažkokiam dirbtiniame pa-
saulyje, nieko neturėjo, bet buvo
viskuo aprūpinta. Ji pajunta bai-
mę, bet kartu ir džiaugsmą, kad
pagaliau čia prasidės tikras gyve-
nimas, ji dirbs "tikrą" darbą ir
bus atlyginama "tikrais" pinigais,
nors tuo pačiu ji vienintelė bus
atsakinga už šį gyvenimą.

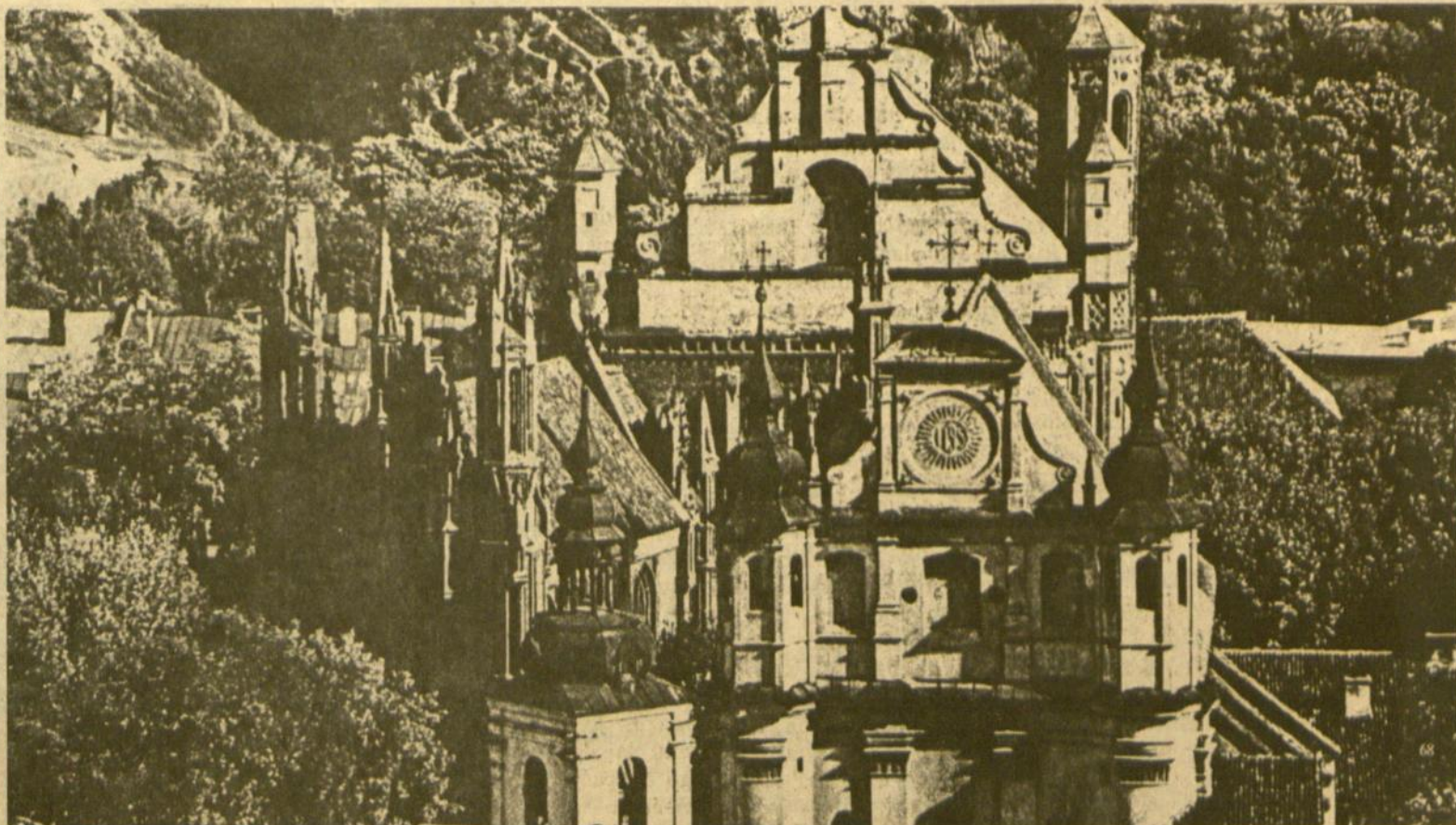
Aprašydamas Liusės ir jos šei-
mos pirmuosius išpūdžius ir rū-
pesčius Amerikoje, Baronas mo-
ka išskirti ir pavaizduoti tuos mo-
mentus, kurie slepiasi daugelio
emigrantų atmintyje. Jau pirmą
naktį Liusė pajunta, kad "sun-
ku miegoti tau dovanotoj šaly,
bute ir lovoj". Nors ir nuosirdžiai

sutikta Gučiaus šeimos, senoji
ponia Julijana jaučiasi vis labiau
paniekinta. "Ji nebuvo tokia pa-
žeminta Vokietijoje. Tada kas nors
jai buvo duodama valstybių, lai-
mėjusių karą... tai buvo tik atly-
ginimas už turtus, kuriuos iš dau-
gelio pabėgusių pagrobė vienas
sąjungininkų". Kai senis Gučius
pasiūlo Rimui, kad berniukas
pažiūrėtų batsiuvio amato, nes
"vis geriau negu fabrike", visa
šeima pajunta kad "kas Vokietij-
joje atrodė nereali poezija, dabar
tapo atšiauria proza".

Baronas paliečia ir daugiau
mažesnių ir didesnių problemų,
ne visuomet rasdamas joms aiš-
kų atsakymą, visai kaip ir gyve-
nime. Liusė apima keistas jaus-
mas, kai Gučių dukra dalina
drabužius iš savo prikimštų spin-
tų džiaugdamasi, kad dabar ga-
lės apsisūtiinti ir vėl eiti į krau-
tuves, bet dar daugiau rūpesčių
sukelia Gučiaus žento Petučio pa-
silaugumas, kai jis nusiveda Liu-
sę į krautuvę ir nuperka jai nau-
ją kostiumėlį. Nėra atsakymo ir
Jolantos išmestam motinai kal-
tinimui, kad čia atvažiuavę lietu-
viai bando testuoti gyvenimą, užsi-
darydami savųjų tarpe. Iš to
kyla konfliktas tarp tėvų ir vai-
kų, kurį Baronas pavaizduoja
ypač Liusės brolio daktaro šei-
moje. Pamačiusi kaip daktaras
praranda savo vaikus, pirmą
viską duodamas, o paskui juos iš-
stumdamas iš savo gyvenimo,
Liusė bando dukterį priristi prie
savęs meile, dalinai tam tikslui
paukdamas ir savo pačios atei-
tį su Algimantu, kuris anksčiau
domėjėsis motina, dabar susiža-
vi dukterimi.

Negalima sakyti, kad Barono
veikėjai pasimėto, ar visai be jo-
kių aukštesnių tikslų gyveni-
me, bet kartais ir jų auka ir ap-
sprendimas ateina ne vien tik iš
jų pačių įsitikinimų, bet iš susi-
dėjusių gyvenimo aplinkybių.
Taip romane išsprendžiama dve-
jopiskai ištikimybės kare atskir-
tam partneriui problema. Liusė
lieka ištikima savo dingusiam vy-
rui dalinai ir dėl to, kad Algi-
mantas įsimyli jos dukterį, o ji

(Nukelta į 4 pusl.)

Trijų senųjų Vilniaus bažnyčių architektūrinė puokštė: šv. Onos (kairėje), šv. Mykolo (priekyje) ir Bernardinų (glumoje). Nuotr. Algimanto Kunčiaus

Julija Švabaitė

PRIE ŠV. ONOS BAŽNYČIOS

Ant plonų savo rankų
tu išlaikysi Vilniaus dangų
ir akmenį
su molio verpsčių raštais,
kur nešė piemenis,
mergelės ir Marijos
per keturis šimtus pavasarių
žilvicio pintinėmis,
žydinčių jeronimų
vazonėliais — — —

Lig paskutinio atodūsio
tu išlaikysi —
šimtmečiai
atsiklaups prieš tave...
Ir mes ateisim,
ir mes ateisime tikrai,
su molio verpsčių raštais,
rankšluosčių aštuonyčių,
nusilenkti
prieš ploną tavo rankų tinklą,
prieš mėlynąjį siūlą, kur
skleidė akmenys,

balandžiai,
maldos ir koiksmas —
pirmoji mūrininko vieša — — —

PRIE VILNIAUS UNIVERSITETO

1.

Akmenio drabužiu tave apvilko,
kad iškentėtum,
kad būtum tvirtas,
kad nepasiektų niekas
tavo širdies
po tūnagu,
po marmuru,
po kiemo arkadų
plytomis — — —

Ir neužgستا
aliejinio žibinto
spinkslė ten,
Skargos kieme,
po keturių šimtų metų,
kur vienišoj pastogėj
prie amžių knygos
ataidi
ritmingi tavo žingsniai — — —

2.

Jie bandė kiviais
iškirsi tavo vardą,
prie durų, kurias vėrė širvydas,
prie durų,
kurias varstė
pirmieji šimtas šešios dešimtys
studentų;
per marą, badą ir per ugnį
jie ėjo sveikinti karalių
su mokytojais, muzikantais
ir poezija — — —
Praėjo pro tave beturčiai,
ir vedami
raudoni rūbų budo
prie gėdos stulpo nuplakti ryškėmis,
ir tie,
palaidoti po laiptų nišom,
(veidu į tave), po statulėm,
ir po vijokliais su baltu balandžiu.
Bužiavo
tavo kiemo grindinį Mickevičius,
O Lietuva, tėvyne mano,
daugiau tavęs aš nematysiu,
į ištrėmimą
palydėk mane
rotušės saulės laikerodž,
ir varpininkai elgetos
man skambint
varpais! — — —

visuomeninį darbą nėrėsi tik grynai iš
pareigos, iš giliai suprastos asmeninės
pareigos, nes kova už tautos laisvę ir lietu-
viškos išlaikymą buvo šiam krašte jo
gyvenimo prasmė ir dalis, o ne koks nors
asmeninis išsilaikymas. Ir turiau pabrėžti,
kad toji jo veikla tiek Vilniuje, tiek Vokie-
tijoje, tiek Philadelphijoje bei Chicagoje yra
vienas ir tas pats.

Labai gerai menu, kaip karo metais yra
man asmeniškai prasitaręs, jog reikia pasi-
žvalgyti po buvusius, bet dabar jau numi-
rusios lietuvių kalbos plotus, taigi ryčiau ir
piečiau negu 1920 m. sienos, nes ten ir toliau
gyvena mūsų žmonės, kurių dauguma nu-
tauto tik XIX a. gale, ir tai dažnai vien kaip
spaudos draudimo išdava, nes tie kraštai
buvo toli nuo Prūsijos ir veik negalėjo gauti
nei maldynų, nei kitos lietuvių alaptos spau-
dos, o lenkų spaudimas bažnyčiose buvo
nepaprastas, pvz. dažnai negalėjo susituokti
lietuviai, jei poteries mokojo tik „pagoniškai“
(lietuviškai), toks prievartiškai turėjo išm-
okti juos lenkiškai, nes tik „polska wiara“
tėra tikra ir katalikiška. Ir būdinga, ką jau
ne vienas yra pastebėjęs, kad tuose ryti-
niuose lietuvių plotuose, pirmiausia lietuvis
gudėj, o tik paskui lenkija. Toks savotiškas
ten spaudimas XIX a. leido susidaryti
Lietuvoje gudams katalikams, kurie iš
tikrųjų tebuvo sugudėję lietuviai. Antra, dalį
lietuvių ir gudų katalikų XIX a. gale rusai
užrašė stačiatikiams, juos varinėjo ured-
ninkai į cerkvę, taip dalis lietuvių ir gudų
katalikų bei unitų iki 1906 m. sustačiatikėjo,
nors nemaža jų grįžo ir vėl į katalikus. Ir
visiems šiems reikalams prof. J. Puzinas,
kaip ir kan. dr. J. Stakauskas bei kun. Alf.
Lipniūnas ir kt. turėjo surinkę nemažą įvai-
rios dokumentinės medžiagos. Ir labai džiau-
gėsi tada prof. J. Puzinas, kad vienas kitas
dabar lietuvis nukeliauja iki Polocko, Mins-
ko ar Gardino, pasidaro, susirenka ir reika-
lingos medžiagos, kuri ateičiai, sprendžiant

sienų reikalus, bus labai ir labai naudinga,
praplesianti P. Klimo medžiagą ir prof. K.
Pakšto darbus. Ir turiau pastebėti, kad tuo
metu ne tik nepelningus, bet ir gana pavo-
jings reikalus, būtent R y t u Lietuvos dar-
bus buvo tikrai įsitraukę, susitikdavo ir su
gudų veikėjais, susirūpinusiais atkurti kada
nors laisvą Gudiją, todėl ir visai nenuo-
stabu, kad vienam iš to lietuvių būrelio
parūpo gėsto pinigais ir jo žmonai šoko-
ladas, tai šių pokalbų dalis užrašų-proto-
kolų atsidūrė vokiečių rankose, ir prof. J.
Puzinas 1942.X.1—2 suimtas, įžaliai tar-
dytas ir tik labai didelėmis švietimo tarėjo
dr. K. Germanto ir kitų pastangomis
paleistas.

Vokietijoje prof. J. Puzinas jau 1944 m.
gale ne viename lietuviui padėjo prisiglausti
Greifswaldo apylinkėse, paprastai prof. dr.
C. Engel'ui padedant. Tas vokiečių proisto-
rikas, arčiau pažįstas tiek latviams, tiek lietu-
viams, prof. J. Puzino paprašytas, yra mūsų
pabėgėliams tikrai daug pagelbėjęs, nors
dabar turimomis žiniomis, patekęs į sovietų
rankas, buvo sušaudytas kažkur kalėjime.

Philadelphijoje prof. J. Puzinas telkė lietu-
vius į bendruomenę, rūpinosi šeštadienine
lietuvių mokykla ir t.t. Jo ir kitų pasisven-
timas bei nuosaikumas ir buvo ta didžioji
palaima, kad veik nesudėdėtos nerekalin-
gos trinties tarp senųjų ir dabar atvažiuo-
vusių: Jonas Grinius (buv. prez. dr. K. Gri-
niaus brolis, dar atvykęs prieš I pas. karą) ir
prof. J. Puzinas surado darbui bendrą lauką
ir žodį, prie kurių prisijungė visas būrys iš
seniai gyvenusių ar net čia gimusių, nes prof.
J. Puzinas buvo paprastas, „neišdidus ir
nesipūtė mokyta“, — kaip kartą man
pasakojo jau veik šimtametis Oželis. Pana-
šiai teko išgirsti ir ne iš vieno, seniau į
Philadelphiją atvykusiojo. Todėl ir nenuo-
stabu, kad 1965, minint jo 60 m., Phila-
delphijos vienoje lietuvių par. salėje mačiau
ir visą būrį senųjų vietos veikėjų iš visų trijų

lietuvių parapijų, o ne vien tik naujuosius
ateivius kaip kartais esti.

Ir kiek nuosirdžiai jis dirbo Lietuvių
Bendruomenei, tiek pat vieną kartą ir savo
artimų bendradarbių buvo labai įskau-
dintas, kai ruošiant III-jį kultūros kongresą
dalis sutikusių paskaitininkų bei kitų įsijun-
gusių ruošai žmonių staiga pasitraukė 1967
rugsėjo mėn., nes prof. J. Puzinas nenu-
sileido kažkieno ižeidžiams bei pasiūly-
mams, kurie prasilenkė su VLIK'o vieningos
laisvinimo kovos nutarimais... Sutelkus
visas jėgas, buvo surasta naujų žmonių,
kurie Lietuvos ir lietuvių kultūros reikalus
suprato ir daugiau negu asmeniškai postrin-
gavimus vertino, III-sis Kultūros kongresas
neiširo ir 1967.XI mėn., kaip numatyta,
įvyko, paskardendamas jam ir
pirmuosius širdies sunegalavimus, ką
jis nusišlėpė anuo metu ir nuo savos šeimos.
Tas smūgis jo tikrai nuosirdžiam darbu
buvo labai skaudus keliais atvejais, ypač kai
jį vykdė jam artimi žmonės. Ir man dėl šios
kitaip manantiems nepakantus kelis kartus
pasiguodė, pabrėždamas, kad toji nepa-
kanta labai ryškėjanti nuo 1940 m. okupa-
cijos dienų, itin pradėdant tuo jaunimu,
kuris nors vienus metus jau buvo pradėjęs
susovietinti Lietuvos mokykloje; tą ryškiai
jis pastebėjęs jau Vilniuje, sulaukęs 1941 m.
rudenį jaunųjų studentų. Ta kitiems nepa-
kanta buvusi ryškoka ir Vokietijoje, o savaip
sustiprėjusi šiame krašte, drauge su savo-
tisku šio krašto liberalizmu ir radikalizmu,
su savotiška panieka europietinėms verty-
bėms. Ir savąjį smūgį vieną kartą palygino
su kurioms ir VLIK'o „krizėms“, kur saviš-
kiai ar artimieji trenkė smūgius, pvz. Br.
Bieliukui, J. Brazaičiui. Aplamai, prof. J.
Puzinas vengė pasakoti apie asmenis, vis
jieskojo juose gera ir vertindavo atliktus jų
darbus, o ne pagal partijas ir pan. Ir visada
pasidžiaugdavo, kai pvz. Draugas, Darbi-
ninkas, Tėviškos Žiburiai ar Dirva suka-

tuvininkus įvertindavo ramiai, neryš-
kindami kam jie priklauso. Panašiai
džiaugdavo ir LE, kai sulaukdavo rimto
straipsnio apie kokį žmogų, kurį parašydavo
visai kitos grupės asmuo. Ir asmeniškai pasi-
sakydavo prieš kiekvieną liežuvio ar kišenės
„patriotą“ bei visokius dvasios spekuliantus.
Seimoje buvo geras tėvas. Beįsdykaujan-
čius Kaune savo vaikučius išbardavo vienus,
svetimiams negirdint. Ir aplamai, kiek per
daugelį metų mačiau, prof. J. Puzino rūpes-
tis šeima buvo tikrai didelė, jis skirdavo
laiko savo mažiems vaikams, kai šie atei-
davo su vaikiškais rūpestiais pas jį į darbo
kambarį, pakalbėdavo ir savo kaimynų
(Aušros g-vės) vaikučius, kurie pavakariais
iš darbo grįžtantį dažnai sutikdavo ir pasi-
pasakodavo savo mokyklinius ir kt. laimė-
jimus.

Prof. J. Puzinas dažnai parodydavo
šeimos žmogaus rūpestį savo ir kitiems stu-
dentams, dažnai juos savaip paglobodamas.
Labai gerai mačiau, kaip jis paglobodavo
stud. Pr. Kulikauską, dažnai pasikvies-
damas pietums, kad šis nesijautų per daug
vienišas Kaune, kai jis buvo tikrai vienišas ir
gerokai prislėgtas, kiek jis dėjo pastangų jį
išsiųsti į Karaliaučius, kad šis pasiruoštų
darbui ir net savo įpėdiniu muziejaus darbu-
i, nes pats norėjo susitelkti universitete paskai-
toms ir kt. Ir gerai žinau, kad ne vienas
studentui jis pats asmeniškai yra pasakęs
užėti ten ar ten, nes yra darbuvi vieta; taip du
mano pažįstami ateitininkai yra gavę darbo
1939—40 m. Daugiausia jis globojo, matyti
su žmona susitaręs, Juozą Būgą, tą didžiaus-
ių mūsų tautosakos rinkėją, kurį priglaidė
1941—43 m. savo bute ir globojo kaip savo
šeimos narį.

Jo rūpestis studentais ir jų globa buvo
Vilniuje plačiai žinoma, susilaukusi didžios
pagarbos ir virtusi asmeniškai pasitikėjimu,
nes tai „mūsų profesorius“, „mūsų deka-
nas“. Ir jokia paslaptis, kad Vilniuje ne

viens jis yra guodęs, parodęs daug rūpestio
tiems, kurių tėvai buvo NKVD Sibiran išve-
ti, vokiečių suimti... arba vienas kitas doku-
mentuose „nusižydinęs“, kaip stud. Kazys
Umbrasas kartą apie dvi ar tris kalbėdamas
pasakė „jos naujai pakrikštytos“. Arba kiek
davo padėjo jis bibliotekininkui Iz. Kisinui,
kol šis buvo paverstas „karaimu“ ir t.t., nors
šiam taip pat daug padėjo adv. A. Mauragis:
nuvežė vieno dokumento pakaitą iš Vilniaus
ir įsiuvo Kaune į senąją Kisinio teismo bylą.
Taip pat ne vienas studentas, e pasiguos-
davo jam dekanate, kai užkliūdavo jų
vedybos ir t.t., viena šiauliškė buvo nubėgusi
pasitarti, kai sumanė nusižudyti! bet paskui
apsisprendė, su prof. J. Puzinu pasikalbėjusi,
vėl gyventi...

BAIGMEI

Suglaudžiant baigtinai pastabėles apie
prof. J. Puziną, tenka pabrėžti, kad šis labai
ramaus būdo, kitam padedantis ir didelio takto
žmogus, buvo susilaukęs didžio pasitikėjimo
tiek studentų, tiek ir kitų tarpe, todėl nenuo-
stabu, kad jo klausytojai savo tarpe jį vadino
„Papuniu“, o kiti savo pasitikėjimą oku-
pacijos metais nusakė „mūsų“ žodžiu, kurį
itin pabrėždavo dirbą pogrindyje. Ir kartais
tą ramų žmogų kai kas savais išsilaikima-
vais labai įskaudindavo, bet jo neišmuš-
davo iš pusiausvyros: sugebėjo kartelį sa-
vaip nuryti, atrodo, panašiai kaip jo tėvas.
Visuomeninė veikla pasinerdavo ne
kokiais išsilaikymais, bet iš giliai
suprastos asmeninės ir tautinės pareigos:
lietuvių reikalai, lietuviškos išlaikymas
kraštui išplaukdavo ir jo mokslo darbai bei
kiti raštai. Arčiau jį nuo 1936 m. pažinęs,
suprantu jo paprastą ir tiesų žodį, pasakytą
1965.X.23 per jo 60 m. sukakties minėjimą:
(Nukelta į 4 psl.)

Senoji misterija grįžta į modernųjį teatrą

Vienuliukojo Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo proga šiandien (šeštadienį) 7 val. vak. Jaunimo centro didžiojoje salėje, Chicagoje, statoma viduramžių misterija „Nimnegeno Marytė“.

Veiklas yra nežinomo 15 amž. olandų autoriaus, išverstas lietuvių kalbon kun. Vytauto Bagdonavičiaus.

Ne vienam mūsų gali kilti klausimas, kodėl viduramžių misterija, o ne koks nors šiuolaikinis, tegu ir religinio pobūdžio, modernus veiklas. Senoji misterija pasirinkta gal dėl to, kad panašios misterijos buvo mėgiamos vaidinti ir senajame Vilniaus universitete jėzuitiniuose jo šimtmečiuose, o kaip tik Vilniaus 400 metų jubiliejaus tema yra skirta kone visam vienuoliktajam LKMA suvažiavimui.

Pasirinkimą galbūt lėmė ir šių dienų moderniojo teatro padidėjęs dėmesys anoms senųjų amžių misterijoms. Mat, ne kartą jau istorinės ir tolimos praeities kultūrinio gyvenimo apraškos, žiūrėk, ima ir savotiškai atgimsta, pasidaro tiesiog modernios šiandieniniam laikui. Tuo galėtume aiškinti savotišką primityvizmą dabartiniame mene, didelį susidomėjimą atlikėjų ir kompozitorių senąja Renesanso muzika. O jeigu taip imtume ir giliau patyrinėti šiandieninį absurdo teatrą, grįžtų jo struktūrinė prasme, tai ne viena šaknis nueitų kaip tik iki viduramžių misterijų.

Taigi ir „Nimnegeno Marytė“ mūsų pasirinkimas gražiai įsiriškia į bendrąjį šiandieninio teatro misterinį dėmesį. Sakysim, tokioje senų tra-

dičių ir modernių teatrinių pastangų šalyje kaip Anglija senųjų misterijų atgimimas labai akivaizdus. Štai tik vienas pavyzdys iš daugelio. Glastonbury (125 mylios į pietvakarius nuo Londono), prie dar išlikusių viduramžių abatijos architektūrinių sienų bei arkų, jau visos dešimtmetis kas vasarą su didžiausiu pasisekimu statomos anos senųjų amžių misterijos. Ir tenyškiai jų spektakliai jau toli prašokę lokalinę jų egzistenciją. Glastonbury misterijos jau yra tapusios pasauline turistine sąvoka ir Anglijos teatinio gyvenimo atrakcija.

Ar misterija bus ir mūsų teatrinio gyvenimo atrakcija, atsakys šio vakaro spektaklis, Kiekvieno atveju smalsu yra vaidinimą pamatyti. Kz.

Švento Juozapo procesija Chicago Bridgeporte. Iš Jono Dovydeno etniskųjų Chicago nuotraukų parodos Chicago Moderniojo meno muziejuje. Nuotraukos padarytos, vykstant American Folklife Centre Chicago etninį projektą.

Lietuviškųjų vestuvių detalė Ballo Pakšto salėje, Chicago. Iš Jono Dovydeno etniskųjų Chicago nuotraukų parodos Moderniojo meno muziejuje, Chicago. Nuotraukos padarytos, vykstant American Folklife Centre etninį Chicago projektą.

čio, Ločerio Laimio, S. Kvietienės darbų nuotraukomis, „Naujosios vaizdinės tapybos“ pavyzdžiais bei šiaip nuotraukomis.

sritys lietuviškuoju ir pasauliniu plociu yra tapę „Ateities“ puslapių duona ir druska. Tai ne vien jaunimo, bet ir kiekvieno, jauną dviasį turinčio, žurnalas.

• **TEVYNĖS SARGAS**, 1979 m., Nr. 2 (43). Redaguoja Petras Maldeikis, 117 Sunset Drive, Hot Springs, Arkansas 71901. Leidžia Popiežiaus Leono XIII literatūrinis fondas. Administruoja Antanas Balčytis, 6819 S. Washtenaw Ave., Chicago, Ill. 60629. Šio numerio kaina — 3 dol.

Pagrindinės žurnalo naujo numerio temos: Išeivijos visuomenės ateitis; Krikščioniškoji demokratija sutinka naują erą; Komunizmui žlugus, vyraus kitokios visuomeninio tipo; Jaunimo atstovės patarimai Vlikui; Išeivių vaidmuo kovoje prieš rusifikaciją Lietuvoje; Istoriniai veiksniai, formavę Lietuvio tautos žvitemą; Vasario 16-tos inspiracija lietuviškajam gyvenimui.

• **PASAULIO LIETUVIS**, 1979 m., Nr. 6. Leidinys Bendruomenės minčiai ir gyvenimui. Redaguoja Romas Sakadolskis ir Romas Kasparys. Administruoja Daina Kojelytė. Redakcijos ir administracijos adresas: Pasaulio Lietuvis, 5620 S.

LKMA suvažiavimo muzikinė baigmė

Šį savaitgalį Chicagoje vyksiantis vienuoliktasis Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimas, be gerai atrinktų pasikaitų ir kitokių renginių lobia, gražaus dėmesio skyrė ir klasiškai muzikai. Pasaulio kultūrinio klostaus yra prigijęs paprotys įvairius suvažiavimus, kongresus, net iškilmingus valstybinius aktus baigti iškilnia simfonine ar kamerine muzika. Mūsųose iki šiol į tai buvo nekreipta dėmesio. Mes vis būdavome įpratę suvažiavimus ir visokias iškilmes baigti

ti kokia nors trankia, oratoriška kalba. Todėl labai gerai, kad ši kartą LKMA tą gerokai tuštoką trafaretą sulaužo. Rugsėjo 2 d. (sekmadienį) 2 val. popiet. Jaunimo centro didžiojoje salėje suvažiavimo ir Vilniaus universiteto sukakties minėjimo iškilmė užbaigs Styginis lietuvių ansamblis, vadovaujamas Fausto Strollos, pagrodamas Leclair, Haydn, Mozart, Čiurlionio, Naujalo, Oginskio, Jurgučio, Viltinio ir Budrevičiaus kūrinius.

Claremont Ave., Chicago, Ill. 60636. Metinė prenumerata — 6 dol.

Anot Jakšto - Dambausko, kai du stos — visados... Iš tikrųjų, kai du redaktoriai, ir dar abudu Romai, stoji, tai ir „Pasaulio Lietuvis“ pasidarė tokiu leidiniu, kuriame medžiaga tiesiog virsta per kraštus. Virsta pačia geriausiąja prasme. Todėl visiems, kurie dar kiek abejoja Lietuvių Bendruomenės gyvastingumu ir ateitimi, linkėtume pavartyti bent šį žurnalo numerį.

• **LITUANUS**, Volume 25, Number 2, Sommer 1979. Lithuanian Quarterly Journal of Arts and Sciences. Šis numeris yra redaguotas Vytauto Vardžio. Žurnalą administruoja Jonas Kučėnas. Redakcijos ir administracijos adresas: Litanus, 6621 S. Troy, Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata — 10 dol., bibliotekoms ir šiaip įstaigoms — 15 dol.

Šio numerio straipsniai: Tomas Venclova "Translations of World Literature and Political Censorship in Contemporary Lithuania", Genovaitė Kazokas "The Graphic Art of Vaclovas Ratas", David Kowalewski "Lithuanian Protest for Human Rights in the 1970: Characteristics and Consequences", "The Case of the Lithuanian Helsinki Group Leader Viktoras Petkus".

Dokumentiniuose žurnalo puslapiuose pristatomi skaitytojui keturi lietuvių disidentai — Nijolė Sadūnaitė, Petras Plumpa — Pliūra, Ona Pranckūnaitė ir Balys Gajauskas, duodami Maskvos ir Vilniaus Helsinkio grupių dokumentai apie Ščaranskio, Ginsburg ir Petkaus bylas, rašoma apie buvusių politinių kalinių situaciją Lietuvoje. Julius Smulkštys recenzuoja V. Vardžio ir R. Mišnio redaguotą knygą "The Baltic States in Peace and War". Numeris iliustruotas Vaclovo Rato grafikos darbais.

Naujas A. Barono romanas

(Atkelta iš 3 psl.)

dar nėra pasiruošusi leisti penktadienio vakarus su Gučiaus ženku Petučii. Ją prilaiko ir šeimos atsakomybės jausmas ir kartų gyvenanti anyta, ne vien tik melle dingusiam vyrui.

Laimiui Manikui ši problema išsprendžiama lengviau ir aiškiau su šiek tiek per daug jaučiamu autoriaus pagalba. Manikas atsitiktinai sužino, kad Lietuvoje likusi žmona gyvena su kiti, ir nors nelabai aktyviai, Katlenos skatinamas, tada pradeda skrybių bylą. Problema galutinai išsprendžiama, kai vedęs Katleną sužino, kad pirmoji žmona buvo motociklo nelaimėje ir jis dabar laisvas, gali ir vėl bažnyčioje susituokti. Tai, atrodo, per daug sufabrikuota situacija, bet pateisinama tuo, jog duoda progą autoriui parodyti Laimio vos paties jaučiamą nerimą, dalykams net gerai susiklostant. Ir Laimis ir Liūsė pasirenka savo kelį, kartais net aiškiai patys nesuprąsdami, kodėl taip padarė, bet Laimiui kažkur pasamoneje iškyla nėramios mintys apie "saldų apniūnijimą".

Jeį kartais, skaitydami lietuvišką romaną, bodimės jo ištiesumui, to negalima pasakyti apie "Laiuvus ir uostus". Gal labiausiai čia yra išbaigta Maniko ir Katlenos istorija. Bet Katleną ypatinga moteris mūsų literatūroje, jos veiksmas ir pažiūros į gyvenimą tokie kieti ir tvirti, kad skaitytojas norėtų ir toliau kartu važiuoti į Floridą įieškoti ten naujo gyvenimo. Kiti charakteriai mums geriau pažįstami, bet vis tiek norisi sužinoti, kaip jie gyvens toliau, kaip jiems seksis ateityje. Todėl nereikėtų kaltinti autoriaus, kad jo siužetas nėra visškai išbaigtas, bet džiaugtis, kad jam pasisekė sukurti tikrą žmones iš mūsų netolimos praeities.

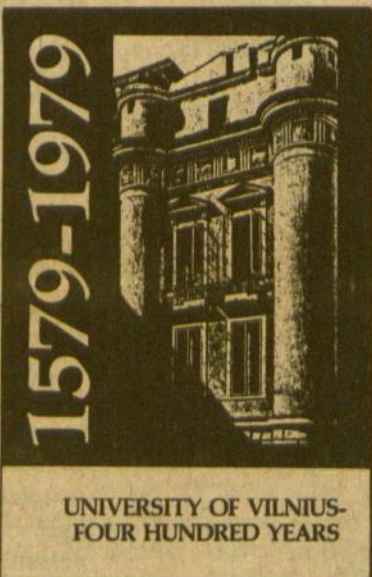
Nauji leidiniai

• **UNIVERSITY OF VILNIUS — FOUR HUNDRED YEARS**. Published by the Committee for the Quadricentennial of the University of Vilnius. Text by Arūnas Liulevičius. Layout by Petras Aleksa, Lithuanian Library Press. Typsetting by Aleksandras Pakalniškis, Jr. Printed by Morkūnas Printing, Chicago, 1979.

Reikia tik džiaugtis, kad Lietuvių katalikų mokslo akademijos vienuoliktąjį suvažiavimą ir tuo pačiu Vilniaus universiteto 400 metų sukakties minėjimą Chicagoje organizatoriai parūpino ir anglų kalba skaitantiems puikiai parengtą informaciją apie šimtmetį Vilniaus universitetą ir su juo susietą Lietuvos ir lietuvių tautos istoriją. Šis parankus 16 psl. leidinys yra turbūt lig šiol pats geriausias, liečiantis šį mums taip svarbų ir pasididžiavimą keičiantį reikalą. Puslapių klasifikacija atseikėti tiek turinio, tiek estetinio apipavidalinimo prasme. Ir visa tai padaryta dviejų žmonių akademiniu ir profesionaliu nusimanyimu bei neatkisti nū darbu. Juos abu čia išskirtinai ir pabrėžiame. Tai teksto autorius dr. Arūnas Liulevičius ir estetinių požiūrių viso leidimo planuotojas dail. Petras Aleksa. Kondensuotas leidimo tekstas paliečia viską, kas svarbu Vilniaus universiteto, susieto su Lietuva, istorijoje ir dabartinėje situacijoje. Graviūromis ir atitinkamomis nuotraukomis papuošti viršeliai ir puslapių teikia pasigėrėtiną išpuolį.

Ne kartą mūsųose šio pobūdžio leidiniai būna paruošti ir atspausdinti taip, kad juos gėda svetimtaučiu paduoti, nes gėdijamas užmojo rezultatas, dėl prastai parengto turinio ir neestetinio apipavidalinimo, būna visai priešingas — atvirkštinis. Čia minimas leidinys lietuviams

gėdos tiek akademinuose, tiek aplamai kultūriniuose sluoksniuose nepadarys. Visas leidinys, parafrazuojant Mažvydą, sakyte sako: Imkite mane ir dalinkit.

• **AIDAI**, 1979 m., Nr. 6. Mėnesinis kultūros žurnalas. Redaguoja dr. Juozas Girnius, 27 Juliette St., Boston, Mass. 02122. Literatūros, apžvalgų ir techninių redaktorių — dr. Leonardas Andriekus, Franciscan Monastery, Kennebunkport, Maine 04046. Žurnalą leidžia lietuviai pranciškonai. Administruoja Benvenutas Ramanauskas, 361 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207. Metinė prenumerata — 15 dol.

Išėjimoje baigus leisti net dvi enciklopedijas, dabarčiai ir ateičiai yra ir bus gana svarbus čia pradėtas spausdinti Juozo Girniaus straipsnis "Iš darbo Lietuvių enciklopedijoje" (Informacinių nuotrupų žiupsnis). Juozui Girniui, pačiam būnant Lietuvių Enciklopedijos vienu redaktorių ir visą laiką gyvenant arti visokiausio enciklopedinio darbo, patirtį ir atmintįje susikaupę begalės faktų ir situacijų, kurių grindiniu riedėjo enciklopedinis išėjimo vežimas. Dabarčiai tai didelį smalsumą žadinanti me-

džiaga, o ateičiai visa tai jau bus istorija ir jos dokumentiniai puslapiai.

Vytautas Bagdonavičius žvelgia į Edith Stein filosofiją straipsniu "Pilnaprasmiškas pasaulio kūrimas": įdomūs Stein filosofijos sąlyčiai ne tik su Aristoteliu ir Platonu, bet ir su šių dienų abstrakčiuoju menu. Naujiena skaitytojui bus ir Alinos Skrupskelienės raštas "Marksisto Kristus" (Čekoslovakų filosofo M. Machovec knyga apie Jėzų). Ryšium su neseniai praėjusia Jean — Jacques Rousseau 200 metų mirties sukaktimi apie rašytojo vienišumą rašo Jolita Kavaliūnaitė. Grožinei literatūrai skirtuos puslapiuos spausdinama Leono Lėto eilėraščių pluoštas ir intriguojanti Jungio Jankaus novelė "Karštis".

Apžvalginėje žurnalo dalyje plačiai rašoma apie Lietuvoje neseniai mirusį kun. Karolį Garucką, S. J., lietuviškosios Helsinkio grupės narį, vieną iš labiausiai marksizmo nepalenkiamų Lietuvos kunigų (R. G. Toleikis). Apie "Naują vaizdinę tapybą" Whitney muziejuje rašo Meila Balkus, o apie Urano žiedus — A. Radžius. Iš naujų knygų recenzuojamos: Jono Zdaniaus parengta dvikalbė (lietuvių ir anglų kalbomis) mūsų pokario metų poezijos antologija (M. G. Slavenienė) ir Mirgos Girniuvienės "Senoji bokšto paslaptis" (Sesuo Ona Mikailaitė).

Žurnalo puslapių iliustruoti Vlado Vildžiūno, Antano Mon-

Giliai įmintos pėdos

(Atkelta iš 3 psl.)

...jaudina, kad prisimenamas mano kuklus inasas Lietuvos praeities mokslui, akademian pedagoginiam darbiui ir Lietuvių Bendruomeni... Tačiau tuo pačiu metu galvoje praskrieja ir įkyresnės mintys: argi padaryta tiek, kiek būtų reikėję ir būčiau pajėgęs? Ar atiduota pakankama duklė kraštui, kuris mane išaugino, išmokė ir suteikė plačias darbo galimybes? Ar santykiuose su žmonėmis buvau pakankamai nuoširdus ir

dar nesijausdamas pakankamai savo pareigas atlikęs, nors jas vykdė tikrai nuoširdžiai ir padūrė žymiai daugiau negu pats mane, nes buvo pareigos, giliai suprastos pareigos žmogus. O pareigos žmogui lietuvių dažnai tenulenkia galvą ir pilnai suvokia tik jo netekę. Ir dabar, jo netekę, pajuntame visi tą didžią tuštumą, suprantame visi tą didžią tuštumą, suprantame ir kokia ji gili bei koks prasmingas buvo jo pasiaukojantis pareigos darbas bei kaip giliai jo paties suvoktas „Aš“. Ta prasklaidė ir užberiu mūsų saulelę žemių, kurie negali pasakyti dar atviro žodžio, ir kartu aš pats, jo pramokytas pažinti šiek tiek savo tautą bei jos kultūrą.

(Pabaiga)